

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

เด็กในวัยปฐมวัยเป็นวัยที่มีความสำคัญมากที่สุดเพราะเป็นวัยที่มีพัฒนาการต่างๆ เป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์-จิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา แต่ปัญหาหนึ่งที่พบได้ และมีผลต่อพัฒนาการในทุกๆ ด้านของเด็กปฐมวัย คือ การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentrism) ทั้งทางด้านการมองเห็นตำแหน่งของวัตถุ ซึ่งเกี่ยวข้องกับทฤษฎีในการมอง ด้านการคิด การสื่อความหมาย และด้านอารมณ์ความรู้สึก ทำให้เด็กยากที่จะเข้าใจทฤษฎีของผู้อื่น (Ford, 1997, p. 1169) จึงทำให้เกิดปัญหาการอยู่ร่วมกันในสังคม สอดคล้องกับ บลูม (Bloom, 1964, p. 215) ที่กล่าวว่า ควรให้ความสำคัญในการให้ประสบการณ์ทางสังคมกับเด็กในช่วงปฐมวัยเพราะเด็กในวัยดังกล่าวมักมีปัญหาในการยอมรับจากเพื่อน และยังนำไปสู่ปัญหาการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ซึ่งการพัฒนาทางสังคมของเด็กปฐมวัยควรมุ่งให้เด็กรู้จักและคำนึงถึงผู้อื่น ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้เด็กในระดับปฐมวัยที่มีพฤติกรรมอาจเป็นปัญหาของสังคมตั้งแต่วัยแรก โดยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมให้กับเด็ก ซึ่งเด็กวัยแรกเกิด-6 ปีจะง่ายต่อการปลูกฝังพฤติกรรมและการวางรากฐานทางบุคลิกภาพ ซึ่งเด็กจะเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสม

ทักษะทางสังคมเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของบุคคล ซึ่งควรได้รับการฝึกฝนปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้ทุกคนซึ่งเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546, หน้า 53) กล่าวว่า แนวทางสร้างและพัฒนาเด็กให้มีทักษะทางสังคม ต้องเริ่มตั้งแต่เยาว์วัย โดยมีแนวทางหลัก ได้แก่ การสร้างมิตรภาพ การเรียนรู้จักการเป็นผู้ให้มากกว่าที่จะเป็นผู้รับฝ่ายเดียว การสอนให้คิดถึงผู้อื่นโดยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา การทำงานเป็นทีม เป็นต้น ทั้งนี้กิจกรรมในการสอนเด็กให้มีทักษะทางสังคมมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงวัย ครูต้องเลือกให้เหมาะสม ตัวอย่างเช่น กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี เป็นวัยที่ต้องเน้นกิจกรรมที่สนุกสนาน และน่าตื่นเต้น เช่น การเดินสำรวจธรรมชาติเป็นกลุ่ม การเล่นหุ่นทาง การเต้นรำและร้องเพลงร่วมกัน เป็นต้น

การเล่นพื้นบ้านเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาให้เด็กได้เรียนรู้ทางสังคม การยอมรับกติกา การเล่นพื้นบ้านของเด็กช่วยให้เด็กเตรียมความพร้อมที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม การเล่นจะมีคุณค่าในช่วงวัยเด็กและ

สืบเนื่องไปถึงวัยผู้ใหญ่ด้วย การเล่นเกมพื้นบ้านช่วยฝึกให้เด็กมีระเบียบวินัย เด็กได้เรียนรู้กฎเกณฑ์ของสังคมจากกลุ่มเพื่อน มีความซื่อสัตย์ รู้จักรับผิดชอบต่อส่วนรวม รู้จักยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักเห็นใจผู้อื่น ซึ่งการเล่นของเด็กส่วนใหญ่จะมีรูปแบบการเล่นที่เรียบง่าย แต่มีจุดประสงค์มุ่งเน้นให้ความบันเทิง ให้ความสนุกสนานเป็นหลัก การเล่นเกมมีทั้งการเล่นเดี่ยว เล่นเป็นกลุ่ม เล่นเป็นฝ่ายและเป็นหมู่คณะ การเล่นเกมแต่ละชนิดจะเล่นได้ในโอกาสที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เล่น การเล่นเกมบางชนิดต้องมีอุปกรณ์ประกอบ และสถานที่ที่เหมาะสมกับการเล่นนั้นๆ การเล่นเกมของเด็กทุกชนิดจะมีผลต่อการพัฒนาการทางด้านต่างๆ ทั้งเป็นการส่งเสริมการออกกำลังกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมชุมชนแต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี การเล่นเกมของเด็กภาคเหนือมีอยู่มากมายที่มีเล่นเหมือนกันคล้ายคลึงกัน หรืออาจแตกต่างกันไปบ้างตามแต่ละท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ ของภาคเหนือ (อมรา กล้าเจริญ, 2553, หน้า 8, 64)

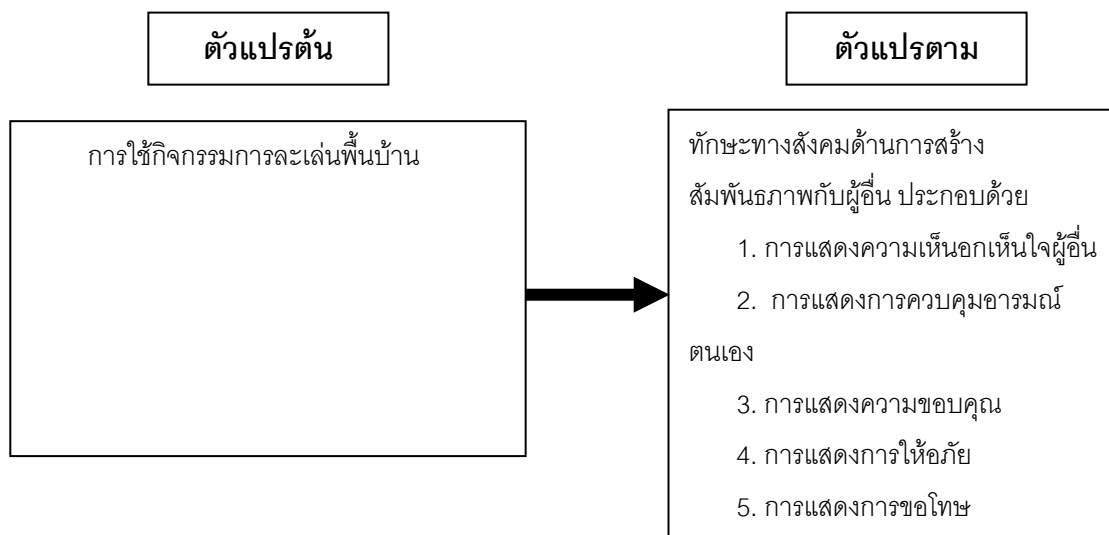
จากความคิดเห็นดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย โดยมีมุ่งศึกษาพฤติกรรมทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น เนื่องจากกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอิสระโดยขึ้นอยู่กับความสนใจและความสามารถของเด็ก อันจะส่งผลต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น และเป็นการเตรียมความพร้อมให้เด็ก เพื่อให้เด็กปฐมวัยสามารถมีความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น ซึ่งจัดว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งในการเรียนรู้ และเพื่อประโยชน์ต่อครูผู้สอน ผู้ดูแลเด็กเล็ก ผู้ปกครอง และผู้ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นของเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทยก่อนและหลังการใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ สามารถสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาผลการผลใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้านต่อทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย โดยครอบคลุมสาระตามประเด็นต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับการศึกษาปฐมวัย อายุระหว่าง 3-5 ปี ประจำปีการศึกษา 2553 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ซึ่งอยู่ภายในโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก อุตรดิตถ์ สุโขทัย กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ และตาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1 ตัวแปรต้น การใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น ประกอบด้วย

- 1) การแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 2) การแสดงการควบคุมอารมณ์ตนเอง

- 3) การแสดงความขอบคุณ
 - 4) การแสดงการให้อภัย
 - 5) การแสดงการขอโทษ
3. ขอบเขตด้านเวลา

การวิจัยครั้งนี้เริ่มทำการวิจัยตั้งแต่ 7 มกราคม 2554 ถึง 7 มกราคม 2555 รวมเวลาในการทำวิจัย 1 ปี

สมมติฐานการวิจัย

ทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นพื้นบ้านสูงกว่าก่อนการทดลอง

นิยามศัพท์

1. การใช้กิจกรรมการเล่นพื้นบ้าน หมายถึง การจัดกิจกรรมการเล่นกลางแจ้งที่ใช้การเล่นพื้นบ้าน ซึ่งเป็นการเล่นประเภทต่างๆ ของเด็กไทย ที่มีการสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน มีทั้งที่มีบทร้องและไม่มีบทร้อง ทั้งที่ใช้อุปกรณ์และไม่ใช้อุปกรณ์ สำหรับการวิจัยนี้ใช้การเล่นพื้นบ้านสำหรับเด็ก จำนวน 10 การเล่นได้แก่ ชักเย่อ กระต่ายขาเดียว แมวกับปลาอย่าง หมากอี่ หนอนคืบ มอญซ่อนผ้า งูกินหาง รีรีข้าวสาร ลิงชิงบอล และลิงชิงหลัก

2. ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของเด็กปฐมวัยในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นที่เป็นไปอย่างราบรื่น เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นและรวมไปถึงการปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งทักษะทางสังคมด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นประกอบด้วยพฤติกรรม 5 ด้าน คือ

- 1) การแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เป็นความสามารถในการแสดงการรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น
- 2) การแสดงการควบคุมอารมณ์ตนเอง เป็นความสามารถในการควบคุมความโกรธ อารมณ์ดีใจ โดยแสดงออกทางท่าทาง และภาษาพูด
- 3) การแสดงออกความขอบคุณ เป็นความสามารถในการแสดงออกเมื่อได้รับความช่วยเหลือ โดยแสดงออกทางท่าทางและภาษาพูด
- 4) การแสดงการให้อภัย เป็นความสามารถในการแสดงออกเมื่อผู้อื่นแสดงการขอโทษ โดยแสดงออกทางท่าทางและภาษาพูด

5) การแสดงการขอโทษ เป็นความสามารถในการแสดงการยอมรับการกระทำที่ผู้อื่นไม่พอใจ โดยแสดงออกทางท่าทางและภาษาพูด

4. เด็กปฐมวัยในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย หมายถึง เด็กนักเรียนชาย-หญิง อายุ 3-5 ปีที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2554 ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดพิจิตร จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดตาก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นของเด็กปฐมวัย อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กด้านการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นให้กับครู ผู้ปกครอง และผู้ที่รับผิดชอบเด็กปฐมวัย

3. เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกรักท้องถิ่นจากการละเล่นของเด็กปฐมวัย อันมีที่มาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และรักความเป็นไทย

4. เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยปี 2546 ที่เน้นการจัดการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับท้องถิ่น รักวัฒนธรรมและความเป็นไทยตามประสบการณ์สำคัญของหลักสูตร